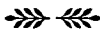

3. Melyik regény szereplői tetszetek legjobban, miért?

Az első fordulóra sok ügyes, lelkes, ötletes pályamunka érkezett. Az osztály tanulóinak kb. 65%-a küldött be pályamunkát, elosztva a témákat a három megadott kérdés között. A hatfordulós pályázati rendszer befejeződése után e munkákat részletesebben szeretném majd elemezni. Az első forduló után a kapott jutalomkönyveket a tanulók elolvasták és utána beadták az osztálykönyvtárba.

Itt kizárólag kezdeményezésekről szoltam és néhány akadályozó tényezőről. Befejezésül: amit nagyon szükségesnek érzek: a család érdeklődését, segítségét és több órakedvezményt az osztályfőnököknek. Feltételek nélkül – bármekkora is a lelkesedés és jó hozzáállás – hosszú távon, perspektivikusan nem várható eredményes munka.

BÉKÉS FERENC
Bonyhád

Az irodalom szerepe ifjúságunk életében

A könyv, az újság, a folyóirat hozzájárul a szabad idő helyes kitöltéséhez, megteremti a felnőtt korban való művelődés lehetőségét, megkönnyíti az egyes tantárgyak tanítását, szélesíti az olvasó látókörét. Az ember életében azonban ezen túl is felmérhetetlen a jelentősége a nyomtatott szónak. A jól megírt könyv, a lényegyet megragadó újságcikk érzelmileg sem hagyja közömbösen az olvasót. Gondolati és érzelmi hatása hozzájárul a meggyőződés formálásához, s ezen keresztül helyes cselekvésre is indít. Mindez az ifjúság életében fokozottabb mértékben jelentkezik, s így a nevelőmunkát teheti hatékonyabbá.

A hatás azonban csak akkor jelentkezik, ha a gyermekek, a fiatalok valóban olvasnak. Nemesak 1—1 könyvet! Hanem szívesen és szenvedélyesen, rendszeresen és elmélyülten. Tapasztalatunk szerint tanulóink 60%-a érzi és tudja, hogy az olvasás jó dolog, s tudja, hogy rendszeresen kell olvasnia. Az olvasásnak azonban nagy konkurrenciája a televízió. Talán helyes lenne úgy mondani, hogy jelenleg még nagy konkurrenciája a televízió. Nem azért, mert pótolja az olvasást, hanem azért, mert elveszi az időt az olvasástól. Az ifjúság, de a felnőttek is nehezen vonják ki magukat a televízió hatása alól. A televízió ugyanis kész képet ad. Nem kell fáradozni a kép megalkotásával. Nincs szükség erőfeszítésre, aktivitásra. Egyelőre még ez a helyzet, de eljön az idő, amikor a televízió éppen serkenteni fog a fokozottabb olvasásra. Ennek már ma is vannak jelei. A könyvesboltok, a könyvtárak már jelzik, hogy egy-egy adás után mennyire keresnek valamilyen művet az emberek. Ez azonban még nem általános, s talán még erős az elvonó hatás. Iskolánk két 7. osztályának adatai alapján nyugodtan állíthatjuk, hogy az olvasási igény jelen van. Tanulóink beiratkoznak a könyvtárba. Az olvasási helyzet azonban nem ilyen rózsás. Ezt még akkor is meg kell állapítani, ha a vizsgálódásunk időpontjában a két osztály tanulóinak 91%-a olvas valamilyen könyvet. Azonban a „forgási sebességgel” nem lehetünk elégedettek. Amikor az olvasott könyvek után érdeklődünk, a tanulók 36%-a a 5-nél több olvasott könyvet sorolt fel percek alatt, 47%-a ugyanakkor csak 3—5 könyvet. Amikor azonban azt kerestük, hogy milyen időközben keresik fel a könyvtárat, s kölcsönöznek könyvet, akkor kiderült, hogy az olvasó gyermekek 47%-a egy héten belül vette ki könyvét a könyvtárból, 27%-a a tanulóknak egy hónapon belül kerül a könyvtárba. A többi olvasó csak az elmúlt tanévben! Pedig közben volt a nyár, amelynek programjából nem szabadna hiányozni az olvasásnak!

Ha iskolai könyvtárunk forgalmát vizsgáljuk, is találunk elgondolkodásra anyagot. Még akkor is, ha tudjuk, hogy a könyvtár rendezés alatt áll, s ez némi nehézséget jelent a kölcsönzésben. A kérdéses tanulók 44%-a még nem használta az iskolai könyvtárat. Még akkor is elgondolkodtató ez az arány, ha szinte minden tanulónak van saját kis könyvtára. És nem is akármilyen könyvtára! A gyermekek 70%-a a 20-nál több saját könyvvel rendelkezik. Ezek a könyvtárak felőlelik a kötelező olvasmányok 80%-át, s az ajánlott könyvek 50%-át. Ilyen ellátottság mellett is szerepet kellene kapnia az iskolai könyvtárnak! Hisz állománya korszerű, nagyon sok érdekes mű kínálkozik elolvasásra. A nagyon zsúfolt elhelyezés, a korlátozott mozgási lehetőség akadályozza a kölcsönzést. A gyermekek nem lapozhatják végig a köny-

veket (nem is férnek hozzá), csak az állandó könyvkiállítás alapján tájékozódhatnak a könyvtári állományról.

A két osztály tanulóinak 50%-a naponta olvas. Vannak közöttük, akik rendszeresen este, de vannak, akik akkor olvasnak, amikor „ráérnek”. Az utóbbiak talán szenvedélyesebben olvasók. Hogy kik a nem olvasók? — Azt vélné az ember, hogy a gyengébb olvasási képességgel rendelkezők. Így nem lehet általánosítani. A szakfelügyelő véleménye szerint alig van olyan gyermek, akit a technikai készség alacsony volta akadályozna az olvasásban. Hiányzik azonban az olvasás szeretete. Az érdeklődés, az olvasási igény nem elég fejlett. Ezért nem jut a könyv megfelelő szerephez a tanulók egy részénél. Szerepet játszik azonban az akarat abban is, hogy milyen hosszú ideig birkózik egy-egy könyvvel az olvasni nem szerető. Ezért fontos a könyv terjedelmét is megnézni, amikor olvasásra ajánljuk egyik-másik pajtásnak.

A vizsgált osztályban a tanulók 47%-a éppen a kötelező olvasmányok valamelyikét, 8%-a az ajánlott olvasmányokat olvasta az ellenőrzés időszakában. A fennmaradók közül 20% mai tárgyú, a többi egyéb könyvvel foglalkozott. Az utóbbi csoportban szerepel Dumas: Kaméliás hölgy című műve, de szerepel May: Winnetou című könyve is.

Az olvasottak az erkölcsi normák kialakításához, a meggyőződés formálásához hozzájárulnak. Különösen a humanitás, az emberszeretet, a hazaszeretet, a barátság érzése kap nagyon sokat az olvasott művek alapján, de a képzelet fejlesztése, a helytállásra, bátorságra nevelés is támaszkodhat az olvasottakra. Az osztályfőnöki órákon kitűnően felhasználható Az igazi barátság, Az ifjúság élete, A szocialista hazafiság, A magunk és mások munkájának és magartásának helyes bírálata, Az erős akarat, Az udvariasság és grombaság c. témakörök feldolgozásánál. Elemezhető tényanyag, de hasonló példák felsorolását is megkönnyítheti a két hetedik osztályban az olvasott művekre való hivatkozás. A kötelező olvasmányokon kívül Mikszáth K.: A beszélő köntös, a Cooper, néhány May és Dékány, illetve a Pöttyös-sorozat egy-két könyve, és az előző évek ajánlott olvasmányai azok, amelyekre hivatkozva, az osztály nagyobb felét mozgatni lehet. Sok tanuló kedvenc olvasmányai közé tartoznak Fekete István írásai és az útleírások. Így az ezekkel való munka is aktivizál.

Az olvasott könyvek összességét tekintve kitűnik, hogy a mai tárgyú művek körét, illetve azoknak a műveknek a sorát kellene szélesíteni, amelyek a mához vezetnek. Nemcsak a könyvkiadásunknak kellene ennek érdekében sokat tenni, hanem nekünk nevelőknek hatásosabban kellene befolyásolni az olvasást. Számos órán ajánlunk könyvet a tanulóknak, be is mutatjuk azokat, nem egyszer felhívjuk figyelmüket azok olvasására. Mindez azonban nem jár kellő hatással. Ezt bizonyítja az a tény, hogy a vizsgált időszakban, a kötelező és ajánlott irodalomon kívül, egyetlen olyan mű sem szerepelt az éppen olvasott könyvek között, amelyet a tanítási órán ajánlott valamelyik szaktanár. De erről tanúskodnak azok az adatok is, amelyek megmutatják, ki segíti az olvasmányok kiválasztását.

A 7. osztályos tanulók 85%-ban azt állítják, hogy maguk választják ki olvasnivalójukat. Erre a tényre akkor is fel kell figyelniük, ha tudjuk, hogy ez az esetek zömében csak a közvetlen megválasztást jelenti. (A tanuló önállóságát, saját személyének fontosságát bizonyítja, illetve a megválasztást leszűkíti a könyv leemelésére, kikölcsozására.) A nyilatkozatok azonban figyelmeztetőek számunkra. A vezető nevelési tényező javaslata nem ivódik elég mélyen a tudatba, a mi általunk javasolt művek ezért nem akkor hatnak, amikor a nevelési folyamatban szükség lenne hatásukra. Egyes esetekben ezért nem maradandó a hatásuk. — De talán azt is meg kellene nézni, hogy az általunk ajánlott könyvek elég nagy élményt jelentenek-e tanulóinknak! Vizsgálunk kellene, hogy éppen a mi gyermekeinknek válogatjuk-e az ajánlásra kerülő műveket!

Előtérbe tolatkzik még egy probléma. A könyvajánlásunk elég hatékony-e? (Bemutatjuk-e a könyvet? — Ismertetünk-e részletet belőle? — Hozzáférhetővé tesszük-e?) — Mindenképpen többet kellene az általunk ajánlott könyvek mondanivalójával foglalkozni. Ismételten utalni kellene az általunk ajánlott könyvre, esetleg a szaktárgyi órán, egy-egy anyagrész feldolgozásánál, vagy az ismétlések során szerepet kellene juttatni a műnek, egy-egy részletének. — Nincsen szó arról, hogy olyan mértékben tárgyaljuk meg a könyveket, mint a kötelező vagy ajánlott olvasmányokat, de a rendelkezésünkre álló időt, ügyes szervezéssel, talán hatékonyabban értékesíthetjük. Kitűnően bevált, hogy a szakköri munka során beszélük meg az ajánlott könyvek mondanivalóját, a szakköri munkával összefüggő részletet. Az osztályfőnöki órák zöme kínál alkalmat a hivatkozásra, az elemzésre, a megerősítésre, erkölcsi normák alátámasztására, a meggyőződés alakítására a kijelölt könyvek, vagy csak könyvrészletek felhasználására. — Nem kell mindig az egész művet ajánlani. Egy-egy fejezet, vagy még kisebb rész elolvasása nemcsak a célunkat segíti, hanem kedvet ébreszt az egész elolvasására is.

A céljaink elérését támogató művekkel való foglalkozás nemcsak az olvasási kedvet növelheti, s nevelhet olvasóvá, hanem sok-sok tévedést, helytelen következtetést, felszínes ítéletet, túlzások meggyökereztetését előzheti meg. Pl.: a hősies kalandosság keresése egyszerűsítésre,

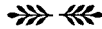
sematizálásra vezethet. Gyermkeink nem láthatják a mozgó rugókat, nem fedezhetik fel, hogy egy-egy feladat megoldása, milyen felkészülést, milyen szívós, sokszor a fél életet lefoglaló tanulást követelte.

Az olvasói könyvek skálájának szélesítése más okból is kívánatos. Ennek a két osztálynak a tanulói 57%-ban „izgalmas, háborús, kalandos, indiános” könyvet szeretnek olvasni. Ezt az életkori sajátosság indokolja. De: kalandos, izgalmas lehet a nem „harcos” könyv is! — A földrajzi leírás, a természetrajzi mű, mai életből vett témájú elbeszélés is lehet „izgalmas”. A teljes személyiség fejlesztése érdekében is szélesíteni kell az olvasottak körét.

Örvendtes, s ezt a tényt hasznosítani is kell, hogy számos tanuló egy-egy könyvet kétszer is elolvas. Különösen az Egri csillagok-ról mondják el az ismételt elolvasás tényét. Találunk már olyan gyermeket, aki A Pál utcai fiúk c. művet 13-szor olvasta el. Úgyesen indokolják a kérszeri olvasást. (Olyan megható volt. — A hőst megszerettem stb.) Fel kell figyelni azonban arra is, hogy néha azért olvassa el másodszer, „mert nem volt más könyve”. (Olyan könyve, amely érdekelt volna, amelynek az olvasása hasonló izgalmat, feszültséget ígért volna részére.)

Mindebből az osztályfőnök (de az egész tantestület is) a következőre irányíthatja figyelmét:

- a) személyre bontottan kellene tudni, mit olvasnak a tanulók. Így kellő időben, kellő tapintattal irányíthatjuk olvasásukat.
- b) a szülőknak nagyobb támogatást kell kapni a könyvvásárláshoz. (Itt lenne szerepe az iskolai könyvtárterjesztésnek!)
- c) Nemcsak az egyének és az osztálynak kell könyvet ajánlani, hanem egy-egy órának, csoportnak is.
- d) Minél gyakrabban utaljunk az általunk ajánlott könyvre. Esetleg rendezzünk vetélkedőt egy-egy műből. (A műsorok kérdését is segíti megoldani!)
- e) Az iskolai könyvtárakban minél előbb valósítsuk meg a szabadpolcos elhelyezést, hogy a könyvállomány élővé váljon.

CZIMBALMOS ANDRÁSÉ
Szombathely, Tanítóképző Intézet

Az iskolai ifjúsági könyvtár szerepe a pedagógiai munka korszerűsítésében

Az olvasás és az iskolai könyvtárügy szempontjából egyaránt kulcsfontosságú gyakorló iskolai könyvtárak fejlesztése valamennyi pedagógusképző intézmény sürgető megoldást követelő problémái közé tartozik. Az olvasásra, a könyv- és könyvtárhazánáltra nevelés fontosságának felismerését és módszereinek ismeretét minden pedagógusban ki kell alakítani, hiszen csak így lehet az általános iskola alsó tagozatának alapozó hatását tovább erősíteni.

A személyi és tárgyi feltételek biztosításának megoldatlansága ellenére a gyakorló iskolai könyvtárak egy része — a pedagógusok és a könyvtárosok közös erőfeszítése révén — hatékonyabban működik, mint iskolai könyvtáraink túlnyomó többsége, s némi szerepet játszik — ha korlátozott mértékben is — a hallgatók képzésében. A továbbiakban ilyen erőfeszítésről szeretnék én is beszámolni, s beszámolómmal is erősíteni az iskolai könyvtárügy problémáinak megoldását kereső és sürgető törekvéseket.

A TANULÓI KÖNYVTÁR ELHELYEZÉSE

A SZOMBATHELYI TANÍTÓKÉPZŐ INTÉZET GYAKORLÓ ISKOLÁJÁBAN

A gyakorló iskola 1965-ben új, modern épületet kapott. Az iskolai épülettervezési irányelvek sokszor emlegetett hiányossága itt is érvényesítette negatív hatását: kimaradt a külön könyvtárhelyiség.

Az új épületbe költözés utáni első években a tanulói és a nevelői könyvtár egy, a tanári szobából nyíló, kis alapterületű nevelői szobában kapott helyett. Ebben a kis, kb 15 m² alapterületű helyiségben legfeljebb 5—600 kötet fért el, olvasóasztalok és székek elhelyezésére már gondolni sem lehetett. A kis alapterületen túl a könyvtárhazánálratot rendkívül gátolta, hogy csak a tanári szobán keresztül lehetett megközelíteni.